

Instytut Geografii
i Przestrzennego
Zagospodarowania
Polska Akademia Nauk

***Ocena potencjału obszarów wiejskich do rozwoju
funkcji rolniczo-leśnej,
przyrodniczo-krajobrazowej,
turystyczno-rekreacyjnej,
rezydencjalno-mieszaniowej
i społeczno-kulturowej***

Raport końcowy

Wykonwca

Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania

im. Stanisława Leszczyckiego PAN

WARSZAWA, październik 2018

Skład Zespołu Badawczego:

Dr Marcin Mazur – Kierownik badania

Mgr Michał Konopski

Mgr Tomasz Ryger

Dr hab. Marek Więckowski, prof. IGiPZ PAN

SPIS TREŚCI

1. Wprowadzenie	4
2. Metoda badań i źródła danych	8
2.1. Etap I	8
<i>Potencjał do rozwoju funkcji rolniczo-leśnej</i>	11
<i>Potencjał do rozwoju funkcji przyrodniczo-krajobrazowej</i>	15
<i>Potencjał do rozwoju funkcji rezydencjalno-mieszaniowej</i>	19
<i>Potencjał do rozwoju funkcji turystyczno-rekreacyjnej</i>	24
<i>Potencjał do rozwoju funkcji społeczno-kulturowej</i>	29
2.2. Etap II	33
ANEKS I – Wyniki: struktura przestrzenna potencjału do rozwoju funkcji obszarów wiejskich	
ANEKS II – Wyniki: profile i rankingi potencjału gmin	
ANEKS III – Wyniki: ujęcie syntetyczne	

1. Wprowadzenie

Zarówno propagowany od pewnego czasu w polityce Unii Europejskiej paradygmat terytorialnego podejścia do rozwoju lokalnego polegający na dążeniu do optymalnego wykorzystania unikalnego potencjału endogenicznego danego miejsca, jak i strategiczne planowanie polegające na stałym poszukiwaniu optymalnej ścieżki długofalowego i zrównoważonego rozwoju, powinny być oparte na wiedzy. Dlatego dla wyboru optymalnej strategii rozwoju danego obszaru kluczową rolę odgrywa prawidłowe rozpoznanie jego potencjału do rozwoju różnorodnych funkcji oraz obiektywna ocena możliwości wykorzystania tego potencjału. W ramach niniejszej ekspertyzy podjęto próbę **oceny potencjału rozwoju różnorodnych funkcji na obszarach wiejskich Polski** i rozpropagowania jej wyników wśród osób mających wpływ na kształtowanie kierunków rozwoju na poziomie lokalnym.

Celem ekspertyzy jest zatem **rozpowszechnienie obiektywnej wiedzy** z zakresu **przestrzennego zróżnicowania potencjału obszarów wiejskich** Polski do rozwoju **podstawowych funkcji**, tj.:

- rolniczo-leśnej;
- przyrodniczo-krajobrazowej;
- rezydencjalno-mieszkaniowej;
- turystyczno-rekreacyjnej;
- społeczno-kulturowej.

Realizacja tego ogólnego celu o dominującym wymiarze aplikacyjnym odbyła się przez zrealizowanie szeregu celów szczegółowych, nie tylko o charakterze aplikacyjnym, ale również poznawczym i metodologicznym. Jako odrębny pełnowartościowy cel poznawczy można traktować ocenę potencjału do rozwoju każdej z pięciu wymienionych funkcji. W dalszej kolejności z ich realizacji wynika realizacja kolejnych: oceny potencjału do rozwoju wielofunkcyjnego, do specjalizacji oraz delimitacja na tej podstawie większych zwartych wiejskich obszarów funkcjonalnych o względnie homogenicznych uwarunkowaniach rozwojowych. Realizacja każdego z wymienionych celów szczegółowych o charakterze poznawczym jest źródłem nowej wiedzy o danym obszarze. O ile specyfika potencjału endogenicznego danego obszaru, zarówno jego przewag, jak i barier rozwojowych, jest zazwyczaj dobrze znana osobom odpowiedzialnym za planowanie jej rozwoju, to wyrażenie tego potencjału w postaci obiektywnej i porównywalnej oceny zaprezentowanej w przystępny sposób należy traktować jako wiedzę nową.

Z aplikacyjnym wymiarem badania związanych jest szereg założeń metodologicznych, jakie należało przyjąć na wstępie. Dla możliwości uwzględnienia oceny potencjału do rozwoju określonej funkcji w trakcie podejmowania konkretnych decyzji istotne znaczenie ma możliwość jej rozpatrywania w kontekście określonych przewag konkurencyjnych danego obszaru względem obszarów sąsiednich. W związku z tym przyjęto na wstępie założenie o relatywnym charakterze oceny dokonanej w ramach niniejszej ekspertyzy. Jej wartość można, a nawet należy odnosić do oceny potencjału obszarów sąsiednich (**porównywalność w wymiarze przestrzennym**). Z podobnych względów ocena ta powinna umożliwiać porównania z oceną potencjału do rozwoju innej, alternatywnej funkcji (**porównywalność w wymiarze strukturalnym**), a także w stosunku do oceny sytuacji w latach ubiegłych, która ułatwia określenie aktualnego kierunku i dynamiki zmian, a w konsekwencji prognozowanie i przyjęcie odpowiedniej perspektywy czasowej dla planowanych działań (**porównywalność w wymiarze czasowym**).

O ile w literaturze¹ można spotkać wiele opracowań na temat struktury funkcjonalno-przestrzennej obszarów wiejskich Polski (np. liczne typologie), to na ogół nie umożliwiają one porównywania potencjału różnych jednostek przestrzennych do pełnienia określonej funkcji (np. rolniczo-leśnej, przyrodniczo-krajobrazowej, rezydencjalno-mieszaniowej, turystyczno-rekreacyjnej, czy społeczno-kulturowej). Zupełnie brakuje opracowań umożliwiających jednoczesną porównywalność potencjału poszczególnych jednostek do pełnienia różnych funkcji², co dostarczałoby obiektywnych przesłanek do wyboru określonego strategicznego kierunku rozwoju przy wykorzystaniu specyfiki potencjału endogenicznego lub do wspierania rozwoju wielofunkcyjnego. Tymczasem dopiero taka porównywalność pozwala wykorzystać empiryczne wyniki badań w działaniach praktycznych. Za potrzebą dedykowania tego typu opracowania obszarom wiejskim przemawia ponadto fakt, że w dotychczasowych opracowaniach dotyczących struktury funkcjonalno-przestrzennej stosowano zazwyczaj hierarchię funkcji polegającą na uznaniu za nadrzędne funkcji polegających na bardziej intensywnym wykorzystaniu przestrzeni geograficznej, czyli związanych najczęściej z miastem lub jego bezpośrednim zapleczem. Powoduje to marginalizację znaczenia funkcji obszarów wiejskich oraz spłylenie przestrzennej różnorodności wsi.

Podstawowym wyzwaniem badawczym w ramach niniejszej ekspertyzy jest zatem opracowanie metody obiektywnej oceny potencjału obszarów wiejskich do rozwoju poszczególnych funkcji, ale przy zachowaniu jej pełnej porównywalności w trzech wymiarach:

- przestrzennym;
- strukturalnym;
- czasowym.

Za podstawową jednostkę przestrzenną w badaniu uznaje się gminę, w ramach której w praktyce podejmowana jest większość działań warunkujących określony kierunek rozwoju

---

¹ patrz m.in.: Bański J., 2009, *Typy obszarów funkcjonalnych w Polsce*, Ekspertyza dla Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, IGiPZ PAN, Warszawa; Bański J., 2014, *Współczesne typologie obszarów wiejskich w Polsce – przegląd podejść metodologicznych*, Przegląd Geograficzny, 86, 4, pp. 441–471; Bański J., Mazur M., 2016, *Classification of rural areas in Poland as an instrument of territorial policy*, Land Use Policy, 54, pp. 1–17; Bański J., Stola W., 2002, *Przemiany struktury przestrzennej i funkcjonalnej obszarów wiejskich w Polsce*, Studia Obszarów Wiejskich, 3, IGiPZ PAN, PTG, Warszawa; Czapiewski K., 2011, *Czy struktura funkcjonalna warunkuje zaistnienie sukcesu na obszarach wiejskich?*, Studia KPZK, PAN, 138, 201–218; Falkowski J., 1993, *Przekształcenia funkcjonalno-strukturalne i przestrzenne obszarów wiejskich Polski (ujęcie diagnostyczno-modelowe)*, Wyd. UMK, Toruń; Kaczmarek T., 1998, *Funkcje gospodarcze obszarów wiejskich w Polsce*, [w:] E. Głębocki (red.), *Przestrzenna transformacja struktury agrarnej a wielofunkcyjny rozwój wsi w Polsce*, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań, pp. 75–101; Komornicki T., Śleszyński P., 2008, *Struktura funkcjonalna gmin a postępy w pracach planistycznych (2004–2006)*, Studia Regionalne i Lokalne, 3 (33), pp. 53–75; Komornicki T., Śleszyński P., 2009, *Typologia obszarów wiejskich pod względem powiązań funkcjonalnych i relacji miasto-wieś*, Studia Obszarów Wiejskich, 16, pp. 9–37; Kostrowicki J., 1976, *Obszary wiejskie jako przestrzeń wielofunkcyjna. Zagadnienia badawcze i planistyczne*, Przegląd Geograficzny, 48, 4, pp. 601–611; Mazur M., Bański J., Czapiewski K., Śleszyński P., 2015, *Wiejskie Obszary Funkcjonalne – próba metodyczna wyznaczenia ich obszarów i granic*, Studia Obszarów Wiejskich, 37, pp. 7–36; Mazur M., Czapiewski K., *Functional structure of gminas in Poland – classification approaches and research opportunities*, Studia Obszarów Wiejskich, 43, pp. 7–22; Stola W., 1987, *Klasyfikacja funkcjonalna obszarów wiejskich Polski. Próba metodyczna*, Prace habilitacyjne IGiPZ PAN, Warszawa; Stola W., 1993, *Struktura przestrzenna i klasyfikacja funkcjonalna obszarów wiejskich Polski*, Dokumentacja Geograficzna, 3, IGiPZ PAN, Warszawa; *Turystyka wiejska, w tym agroturystyka, jako element zrównoważonego i wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich*, 2012, Raport dla MRiRW, Agrotec Polska, IGiPZ PAN, Warszawa.

² patrz m.in.: Parysek J.J., 1982, *Modele klasyfikacji w geografii*, Geografia, 31, Wyd. Nauk. UAM, Poznań; Wójcik T., 1965, *O problemie klasyfikacji i porządkowania: zagadnienia formalne*, PWN, Warszawa.

lokalnego. W celu doprecyzowania pojęcia obszaru wiejskiego przyjęto nie kryterium administracyjne (93% powierzchni i 39,9% mieszkańców Polski), które wymaga wybiórczego spojrzenia na spójną przestrzeń gminy miejsko-wiejskiej, ale często stosowane, znacznie szersze kryterium liczby mieszkańców największej miejscowości. W przypadku Polski pozwala ono wyznaczyć zasięg obszarów wiejskich w znacznie większym stopniu nawiązujący do rzeczywistego zasięgu cech przestrzeni utożsamianych z jej „wiejskością”. Ostatecznie, podobnie jak m.in. w *Atlasie Obszarów Wiejskich w Polsce* (red. Bański J., 2016), w niniejszym badaniu przyjęto iż obszar wiejski tworzą wszystkie gminy wiejskie oraz w całości te gminy miejskie i miejsko-wiejskie, w których miasto liczy poniżej 10 tys. mieszkańców (86,3% powierzchni i 41,8% mieszkańców Polski).

Ocena potencjału gmin została wyrażona ilościowo i jakościowo. Ocena ilościowa polegała na określeniu poziomu potencjału do rozwoju poszczególnych funkcji, zaś ocena jakościowa polegała na wskazaniu jednej lub większej liczby funkcji w poszczególnych gminach, które cechuje wyraźnie wyższy potencjał rozwojowy w stosunku do pozostałych funkcji. Realizacja celu metodologicznego dostarczy w ten sposób osobom odpowiedzialnym za planowanie rozwoju lokalnego na obszarach wiejskich innowacyjnego i użytecznego narzędzia wspierającego proces decyzyjny.

Korzyści aplikacyjne płynące z realizacji niniejszej ekspertyzy wynikają przede wszystkim z dostosowania formy prezentacji wyników do potrzeb szerokiego i zróżnicowanego grona potencjalnych beneficjentów oraz z dystrybucji raportu. Docelowa grupa odbiorców ekspertyzy jest bardzo szeroka, co wynika z ogólnokrajowego zakresu przestrzennego badania i z kompleksowego charakteru podjętej problematyki. Ogólnie można stwierdzić, iż grupę tą tworzą osoby odpowiedzialne za rozwój lokalny na obszarach wiejskich. Osoby te podzielić można na kilka zasadniczych podgrup interesariuszy. Ekspertyza skierowana jest przede wszystkim do władz lokalnych i przedstawicieli administracji publicznej wszystkich gmin położonych na obszarach wiejskich Polski, instytucji otoczenia biznesu, instytucji zajmujących się promocją turystyki wiejskiej, a także do lokalnych przedsiębiorców i potencjalnych inwestorów zainteresowanych rozwojem poszczególnych funkcji na obszarach wiejskich. Ze względu na ogólnokrajowy zakres przestrzenny i względny uniwersalizm czasowy efekt końcowy może być także cennym źródłem informacji dla instytucji regionalnych oraz centralnych, np. odpowiedzialnych za optymalizację przestrzennej alokacji finansowego wsparcia rozwoju poszczególnych funkcji obszarów wiejskich.

Zastosowana procedura badawcza została przedstawiona w zasadniczej części raportu. Jej wyniki zostały zestawione w sposób ułatwiający porównywanie ocen w trzech wymienionych wymiarach. Przedstawienie uzyskanych wyników na mapach pozwoliło wyeksponować ich przestrzenne zróżnicowanie w przestrzeni kraju. Potencjał do rozwoju każdej z pięciu analizowanych funkcji obszarów wiejskich wykazuje pewną tendencję do koncentracji przestrzennej, tworząc strefy predestynowane do określonej strategii rozwoju o zwartym charakterze. Następnie przedstawiono wyniki szczegółowe w ujęciu gminnym. Do porównań sytuacji poszczególnych gmin w ujęciu strukturalnym posłużył ich indywidualny profil potencjału. Potencjał każdej gminy do rozwoju każdej z pięciu analizowanych funkcji obszarów wiejskich został wyrażony w jednakowej skali pomiarowej i przy użyciu wskaźnika o jednakowym poziomie istotności statystycznej, zaś w celu umożliwienia porównania oceny w ujęciu czasowym i diagnozy zmian hierarchii gmin i ich potencjału do rozwoju poszczególnych funkcji w czasie zapewniono powtarzalność procedury oraz wykorzystano ogólnie dostępne i regularnie aktualizowane dane o stosunkowo dużej rozdzielczości czasowej. W celu wskazania obszarów o największej przewadze konkurencyjnej sporządzone

zostały rankingi gmin według potencjału do rozwoju poszczególnych funkcji obszarów wiejskich. Wreszcie na potrzeby ekspertyzy zredagowane zostały cztery mapy, przedstawiające syntezę uzyskanych wyników, których treść może służyć jako argument przemawiający za przyjęciem określonej strategii rozwoju danej gminy lub ich grupy.

Osiągnięty transfer wiedzy należy traktować wielopłaszczyznowo. Z jednej strony polega on na dostarczeniu do danego obszaru nowej informacji, a z drugiej strony informacja ta stanowi podstawę do transferu wiedzy w obrębie tego obszaru, np. przez ułatwienie merytorycznej debaty nad planowaniem rozwoju lokalnego między różnymi interesariuszami, jak np. lokalne władze samorządowe, miejscowi przedsiębiorcy, potencjalni inwestorzy zewnętrzni, organizacje społeczne, organizacje ekologiczne, przedstawiciele branży turystycznej itp. Istotny jest też transfer uzyskanej wiedzy do samorządów regionalnych, dla których stanowić ona będzie merytoryczną podstawę do planowania.

W związku z powyższym realizacja ekspertyzy może umożliwić przyszłe wykorzystanie jej wyników w polityce rozwoju, zarówno na szczeblu lokalnym, regionalnym, jak i krajowym. Problematyka badawcza odnosząca się do potencjałów endogenicznych ma szczególne znaczenie w realizacji regionalnych specjalizacji inteligentnych (RIS) w skali lokalnej, zwłaszcza dla obszarów wiejskich, gdzie identyfikacja priorytetów rozwojowych w dużym stopniu jest uzależniona od lokalnych uwarunkowań przyrodniczych, gospodarczych, społecznych i kulturowych.

Nawiązując to wyżej przedstawionej strukturze przekazywanej treści i realizacji celów badania, ekspertyza składa się z czterech części. W jej pierwszej części (zasadnicza część raportu) przedstawione zostały szczegóły zastosowanej metody i źródła danych, co stanowi podstawę realizacji celu metodologicznego. Dzięki przyjęciu założenia o powtarzalności procedury i zastosowaniu ogólnie dostępnych i regularnie aktualizowanych danych, precyzyjny opis zawarty w tej części umożliwia regularny monitoring zachodzących zmian w czasie, przestrzeni i strukturze potencjału obszarów wiejskich. Dzięki temu przeprowadzone badania mają bardziej uniwersalny charakter. Procedura oceny potencjału gmin do rozwoju poszczególnych analizowanych funkcji została dokonana dwuetapowo.

Druga część ekspertyzy (Aneks I) prezentuje uzyskane wyniki na mapach. Są to mapy kraju, na których zaprezentowano wartości oceny potencjału do rozwoju poszczególnych funkcji dla gmin zaliczonych do obszaru wiejskiego. Ułatwia to dokonywanie wizualnej oceny sytuacji w ujęciu przestrzennym. Mapy opatrzone są komentarzem tekstowym dotyczącym struktury przestrzennej rozkładu otrzymanych wartości.

Trzecia, najobszerniejsza część ekspertyzy (Aneks II), dostarcza precyzyjnej informacji ilościowej (w układzie wojewódzkim i powiatowym) o każdej gminie położonej na obszarze wiejskim Polski (tzw. profil potencjału gminy), przedstawionej w łatwo przyswajalnej formie. Są to tabele pokazujące potencjał gminy do rozwoju każdej z funkcji, wyrażony w skali od 0 do 100%. W tabeli podano również pozycję każdej gminy w rankingu krajowym i wojewódzkim. Każda zainteresowana osoba może w łatwy sposób odnaleźć swoją gminę i odczytać, jak został oceniony jej potencjał do rozwoju funkcji rolniczo-leśnej, przyrodniczo-krajobrazowej, turystyczno-rekreacyjnej, rezydencjalno-mieszkaniowej i społeczno-kulturowej, zarówno na tle kraju jak i województwa. Profil potencjału każdej z gmin zawiera także informację wyrażoną w sposób graficzny o funkcji lub ich zestawie, które wyróżniają się największym potencjałem rozwojowym i są sugerowane jako pole do rozwoju specjalizacji danej gminy. Wskazane zostały także te funkcje, do rozwoju których dana gmina posiada potencjał stanowiący jej przewagę konkurencyjną w stosunku do innych

gmin województwa lub kraju. W podsumowaniu tej części umieszczono 5 tabel zawierających rankingi TOP 100 gmin w Polsce pod względem potencjału do rozwoju poszczególnych analizowanych funkcji obszarów wiejskich. W ten sposób w trzeciej części ekspertyzy wyniki realizacji pięciu szczegółowych celów poznawczych związanych z oceną potencjału do rozwoju poszczególnych funkcji zostały zaprezentowane w taki sposób, aby umożliwić ich jak najłatwiejsze i zarazem jak najbardziej precyzyjne porównywanie w wymiarze strukturalnym.

Ostatnia część ekspertyzy (Aneks III) zawiera podsumowanie wyników przedstawione w syntetycznej, łatwo interpretowalnej i aplikacyjnej formie, w postaci mapy rekomendowanego kierunku rozwoju gmin, mapy poziomego zrównoważenia potencjału do rozwoju pięciu analizowanych funkcji, mapy regionów koncentracji potencjału do rozwoju poszczególnych funkcji uzyskanej na podstawie analizy autokorelacji przestrzennej jego wartości oraz map rozmieszczenia gmin z rankingów TOP 100. Na mapach tych zaznaczono obszary o najwyższej pozycji w rankingu gmin pod względem potencjału do rozwoju poszczególnych funkcji na podstawie wyników rankingów TOP 100 przedstawionych w Aneksie II (rekomendowana specjalizacja pod tym względem), obszary wiejskie wg funkcji, której potencjał rozwoju przeważa (mapa rekomendowanego kierunku rozwoju), przestrzenne zróżnicowanie poziomego zrównoważenia potencjału do rozwoju pięciu analizowanych funkcji, czyli profilu funkcjonalnego gminy zaprezentowanego w Aneksie II (rekomendowana dbałość o rozwój zrównoważony) oraz obszary o przestrzennej koncentracji potencjału do rozwoju poszczególnych funkcji na podstawie analizy autokorelacji przestrzennej jego wartości (rekomendowana silna współpraca między sąsiednimi gminami, klasteryzacja rozwoju i tworzenie wspólnych produktów ponadlokalnych).

W ten sposób zrealizowano pozostałe trzy cele poznawcze: oceny potencjału do rozwoju wielofunkcyjnego, do specjalizacji oraz delimitacja na tej podstawie większych zwartych wiejskich obszarów funkcjonalnych o względnie homogenicznych uwarunkowaniach rozwojowych.

2. Metoda badań i źródła danych

2.1. Etap I

W pierwszym etapie badań wybrany został zestaw wskaźników diagnostycznych, o jednakowej liczebności dla analizy potencjału rozwoju każdej z funkcji. W związku z przyjętymi założeniami wskaźniki te nie tylko powinny opisywać różnorodne aspekty świadczące o potencjale poszczególnych gmin, ale powinny spełniać określone wymagania związane z charakterem i dostępnością danych. Wybór ostatecznego zestawu wskaźników diagnostycznych pozwalających ocenić potencjał do rozwoju danej funkcji poprzedzał więc przegląd i ocena szerszego ich zestawu. Na tej podstawie nie tylko dokonano wyboru wskaźników najlepiej spełniających przyjęte założenia, ale także przyjęto ostateczną stałą liczebność zestawu wskaźników diagnostycznych dla oceny potencjału do rozwoju poszczególnych funkcji. Należy zaznaczyć iż liczebność ta stanowi pewien kompromis między dążeniem do zwiększenia listy wskaźników, co pozwala na dokonanie szerszej (uwzględniającej więcej różnorodnych aspektów) analizy i na dostarczenie istotniejszych statystycznie wyników, a dążeniem do ograniczania tej listy do wskaźników najlepiej

spełniających przyjęte założenia. W związku z potrzebą zachowania porównywalności potencjałów do rozwoju poszczególnych funkcji, a w konsekwencji założeniem równoliczności zestawu wskaźników diagnostycznych, podstawowe ograniczenie dla liczebności tego zestawu wynika z możliwości oceny potencjału do rozwoju tej funkcji, w przypadku której dostępność danych stanowi największą barierę. Ewaluacji wskaźników, które były wstępnie rozważane do wykorzystania w badaniu, dokonano według szablonu przedstawionego w tab. 1.

Tab. 1. Schemat ewaluacji adekwatności potencjalnych wskaźników diagnostycznych potencjału do rozwoju poszczególnych funkcji

Nazwa funkcji			
Nazwa wskaźnika			
Założenie	Cecha wskaźnika	Ocena	Sposób oceny
Adekwatność merytoryczna	Znaczenie wskaźnika w ogólnej ocenie potencjału		Opis tekstowy i ocena ilościowa w skali od 1 (wskaźnik charakteryzuje niewielki poboczny aspekt potencjału) do 5 (wskaźnik charakteryzuje kluczowe aspekty potencjału)
	Związek między wartością wskaźnika a oceną potencjału		Opis tekstowy i ocena ilościowa w skali od 1 (bardzo luźny i pośredni) do 5 (bardzo ścisły i bezpośredni)
Uniwersalność	Uniwersalność czasowa		Opis tekstowy i ocena ilościowa w skali od 1 (dotyczy potencjału w aktualnym, specyficznym momencie rozwoju danej funkcji) do 5 (dotyczy uwarunkowań rozwoju danej funkcji niezależnie od jego etapu, ponadczasowo)
	Uniwersalność przestrzenna		Opis tekstowy i ocena ilościowa w skali od 1 (dotyczy potencjału do rozwoju danej funkcji tylko na wybranych specyficznych obszarach), przez 4 (odzwierciedla potencjał do rozwoju danej funkcji w całej Polsce) do 5 (dotyczy potencjału do rozwoju danej funkcji niezależnie od obszaru badań)

Istotność statystyczna	Poziom pomiarowy		Zaklasyfikowanie skali pomiarowej według następującej klasyfikacji poziomów: (a) dychotomiczny ³ , (b) nominalny ⁴ , (c) porządkowy ⁵ , (d) interwałowy ⁶ , (e) ilorazowy ⁷ , (f) absolutny ⁸ .
	Unikalność wyrażanej informacji względem innych wskaźników		Ocena ilościowa w skali od 1 (bardzo luźny i pośredni) do 5 (bardzo ścisły i bezpośredni)
Rozdzielczość i zakres czasowy	Częstotliwość aktualizacji danych		Jednostka czasu
	Okres dla którego dostępne są dane historyczne w gromadzone w porównywalnym ujęciu		Jednostka czasu
Rozdzielczość przestrzenna	Poziom agregacji przestrzennej zbieranych danych		Poziom podziału terytorialnego (np. gmina, diecezja, mezoregion fizyczno-geograficzny, kilometr kwadratowy)
Percepcja treści	Łatwość interpretacji wartości wskaźnika		Ocena ilościowa w skali od 1 (wskaźnik abstrakcyjny) do 5 (wskaźnik łatwy w interpretacji przez osoby bez doświadczenia w danej dziedzinie)
	Możliwość odniesienia uzyskanych wyników do wyników uzyskanych w innych opracowaniach		Ocena ilościowa w skali od 1 (wskaźnik unikalny, autorski) do 5 (wskaźnik stosowany powszechnie)

Przy wykorzystaniu wiedzy eksperckiej realizatorów projektu dokonany został przegląd dostępnych źródeł danych i ocena wskaźników możliwych do wykorzystania w celu oceny

³ wskaźnik przyjmuje wartość pozytywną albo negatywną, np. tak/nie, gmina posiada/nie posiada, gmina należy/nie należy itp.

⁴ wskaźnik przyjmuje jedną z kategorii jakościowych, np. gmina należy do województwa mazowieckiego, gmina jest gminą wiejską, gmina należała do zaboru pruskiego itp.

⁵ wskaźnik przyjmuje jedną z kategorii, które można uporządkować według pewnej hierarchii, np. wartość niska-średnia-wysoka, park krajobrazowy-park narodowy, znaczenie gminne-powiatowe-regionalne-krajowe-międzynarodowe, położenie centralne-przejęściowe-peryferyjne itp.

⁶ wskaźnik przyjmuje konkretną wartość, jednak bez możliwości interpretacji proporcji, np. temperatura wyrażona w stopniach Celsjusza, Wskaźnik Jakości Rolniczej Przestrzeni Produkcyjnej itp.

⁷ wskaźnik przyjmuje konkretną wartość, jednak zależną od przyjętej jednostki, np. PKB wyrażone w określonej walucie, powierzchnia wyrażona w określonej jednostce miar, średnie nachylenie stoku wyrażone w stopniach, procentach lub jednostkach metrycznych itp.

⁸ wskaźnik przyjmuje konkretną wartość możliwą do wyrażenia jedynie w określonej jednostce naturalnej, np. liczba ludności, odsetek mieszkańców w wieku produkcyjnym, udział gruntów ornych w strukturze użytkowania ziemi itp.

potencjału rozwoju poszczególnych funkcji obszarów wiejskich. Na tej podstawie do analizy przyjęto ostatecznie wskaźniki, których opis zawarto w tab. 2.-21.

Potencjał do rozwoju funkcji rolniczo-leśnej

Funkcja rolnicza i leśna, jako funkcje ekstensywne i powierzchniowe, są w pewnych aspektach konkurencyjne lub wręcz kontradycyjne. Można uznać, iż funkcja rolnicza pełni rolę nadrzędną, gdyż jej rozwój jest uwarunkowany wyższymi wymaganiami przyrodniczymi i społeczno-gospodarczymi (zależy od struktury gospodarstw, ich wyposażenia technicznego i tzw. kultury rolnej na danym obszarze). O stopniu uwzględnienia tych dwóch kontradycyjnych funkcji we wskaźniku syntetycznym, czyli liczbie wskaźników diagnostycznych opisujących potencjał rozwoju rolnictwa (3) i potencjał rozwoju leśnictwa (1), decyduje nierówna rola rolnictwa i leśnictwa w gospodarce i rynku pracy w Polsce. W przypadku rolnictwa uwzględniono uwarunkowania przyrodnicze (wskaźnik 1.1), strukturę gospodarstw warunkującą możliwość prowadzenia przez gospodarstwo rolne działalności na odpowiednią skalę (wskaźnik 1.3) oraz rentowność ekonomiczną będącą wypadkową jednoczesnego oddziaływania wielu uwarunkowań na danym obszarze (wskaźnik 1.2). Funkcję leśną ilustruje z kolei jeden wskaźnik, który powinien być w związku z tym jak najbardziej syntetyczny. Dlatego wybrany został wskaźnik produkcji drewna w przeliczeniu na jednostkę powierzchni lasów gminnych lub prywatnych (wskaźnik 1.4), będący wypadkową oddziaływania wielu przyrodniczych i pozaprzyrodniczych uwarunkowań produktywności. Najważniejszym problemem dostępnych danych o rolnictwie, które mogą być wykorzystane do oceny wskaźnikowej potencjału rozwoju, jest ich niska rozdzielczość czasowo-przestrzenna. Wynika ona z faktu, iż większość najistotniejszej informacji zbierana jest w rytmie kilkuletnim, w trakcie Powszechnych Spisów Rolnych, a dane gromadzone częściej są zazwyczaj oparte na pewnej próbie i mogą być zagregowane przestrzennie na poziomie wyższym niż gmina. Z tego względu ocena potencjału rozwoju funkcji rolniczo-leśnej może podlegać aktualizacji stosunkowo rzadko, co kilka lat.

Tab. 2. Wskaźnik diagnostyczny (1.1) potencjału do rozwoju funkcji rolniczo-leśnej

Wskaźnik Jakości Rolniczej Przestrzeni Produkcyjnej (IUNG)		
Założenie	Cecha wskaźnika	Ocena
Adekwatność merytoryczna	Znaczenie wskaźnika w ogólnej ocenie potencjału	5
	Związek między wartością wskaźnika a oceną potencjału	4
Uniwersalność	Uniwersalność czasowa	4
	Uniwersalność przestrzenna	4
Istotność statystyczna	Poziom pomiarowy	interwałowy
	Unikalność wyrażanej informacji względem innych wskaźników	3
Rozdzielczość i zakres czasowy	Częstotliwość aktualizacji danych	dane nie aktualizowane
	Okres dla którego dostępne są dane historyczne w gromadzone w porównywalnym ujęciu	dane zgromadzone jednorazowo i podlegają długotrwałej dezaktualizacji
Rozdzielczość przestrzenna	Poziom agregacji przestrzennej zbieranych danych	gmina
Percepcja treści	Łatwość interpretacji wartości wskaźnika	3
	Możliwość odniesienia uzyskanych wyników do wyników uzyskanych w innych opracowaniach	4

Tab. 3. Wskaźnik diagnostyczny (1.2) potencjału do rozwoju funkcji rolniczo-leśnej

<i>Odsetek gospodarstw z dochodem z działalności rolniczej [%] (PSR)</i>		
Założenie	Cecha wskaźnika	Ocena
Adekwatność merytoryczna	Znaczenie wskaźnika w ogólnej ocenie potencjału	5
	Związek między wartością wskaźnika a oceną potencjału	5
Uniwersalność	Uniwersalność czasowa	3
	Uniwersalność przestrzenna	4
Istotność statystyczna	Poziom pomiarowy	absolutny
	Unikalność wyrażanej informacji względem innych wskaźników	4
Rozdzielczość i zakres czasowy	Częstotliwość aktualizacji danych	w rytmie Powszechnych Spisów Rolnych
	Okres dla którego dostępne są dane historyczne w gromadzone w porównywalnym ujęciu	2010 rok
Rozdzielczość przestrzenna	Poziom agregacji przestrzennej zbieranych danych	gmina
Percepcja treści	Łatwość interpretacji wartości wskaźnika	5
	Możliwość odniesienia uzyskanych wyników do wyników uzyskanych w innych opracowaniach	4

Tab. 4. Wskaźnik diagnostyczny (1.3) potencjału do rozwoju funkcji rolniczo-leśnej

<i>Gęstość gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 10 ha [gosp./km²] (PSR)</i>		
Założenie	Cecha wskaźnika	Ocena
Adekwatność merytoryczna	Znaczenie wskaźnika w ogólnej ocenie potencjału	4
	Związek między wartością wskaźnika a oceną potencjału	4
Uniwersalność	Uniwersalność czasowa	3
	Uniwersalność przestrzenna	5
Istotność statystyczna	Poziom pomiarowy	ilorazowy
	Unikalność wyrażanej informacji względem innych wskaźników	3
Rozdzielczość i zakres czasowy	Częstotliwość aktualizacji danych	w rytmie Powszechnych Spisów Rolnych
	Okres dla którego dostępne są dane historyczne w gromadzone w porównywalnym ujęciu	2010 rok
Rozdzielczość przestrzenna	Poziom agregacji przestrzennej zbieranych danych	gmina
Percepcja treści	Łatwość interpretacji wartości wskaźnika	5
	Możliwość odniesienia uzyskanych wyników do wyników uzyskanych w innych opracowaniach	4

Tab. 5. Wskaźnik diagnostyczny (1.4) potencjału do rozwoju funkcji rolniczo-leśnej

Wskaźnik produktywności lasu [m³/ha] (GUS)		
Założenie	Cecha wskaźnika	Ocena
Adekwatność merytoryczna	Znaczenie wskaźnika w ogólnej ocenie potencjału	5
	Związek między wartością wskaźnika a oceną potencjału	5
Uniwersalność	Uniwersalność czasowa	2
	Uniwersalność przestrzenna	4
Istotność statystyczna	Poziom pomiarowy	ilorazowy
	Unikalność wyrażanej informacji względem innych wskaźników	5
Rozdzielczość i zakres czasowy	Częstotliwość aktualizacji danych	1 rok
	Okres dla którego dostępne są dane historyczne w gromadzone w porównywalnym ujęciu	od 1996 roku
Rozdzielczość przestrzenna	Poziom agregacji przestrzennej zbieranych danych	gmina
Percepcja treści	Łatwość interpretacji wartości wskaźnika	5
	Możliwość odniesienia uzyskanych wyników do wyników uzyskanych w innych opracowaniach	3

Potencjał do rozwoju funkcji przyrodniczo-krajobrazowej

Potencjał do rozwoju funkcji przyrodniczo-krajobrazowej cechuje największa inercja zmian w czasie. W związku z tym, zastosowanie połowy wskaźników diagnostycznych nie podlegających aktualizacji, tych w największym stopniu dotyczących zagadnień przyrodniczych, nie powoduje istotnego zniekształcenia wyników badania, a przede wszystkim nie uniemożliwia monitoringu zmian. Wpływ działalności człowieka na uwarunkowania przyrodniczo-krajobrazowe (antropopresja), który cechuje zdecydowanie większa dynamika niż w przypadku procesów naturalnych, rejestrowany jest dzięki temu, że jeden ze wskaźników (2.1) jest bezpośrednio dedykowany realizacji tego celu, zaś wartość innego (2.2) w pewnym stopniu wynika z decyzji administracyjnych i wpływa na pewne ograniczenia dla działalności człowieka. Przy założeniu iż powierzchnia naturalna ma większy potencjał do rozwoju analizowanej funkcji, zestaw wskaźników diagnostycznych pozwala uwzględnić ogólny poziom antropopresji na strukturę pokrycia terenu (wskaźnik 2.1), a także wartość środowiska naturalnego gminy pod względem przyrodniczym (wskaźnik 2.2), krajobrazowym (wskaźnik 2.3) oraz zdrowotnym (wskaźnik 2.4).

Wartość pierwszego ze wskaźników (2.1) została obliczona jako średnia z rang kategorii pokrycia terenu wyróżnianych w obrazie satelitarnym Corine Land Cover nadanych według

klucza: 0 – powierzchnia sztuczna, 1 – powierzchnia antropogeniczna biologicznie czynna, 2 – powierzchnia seminaturalna lub naturalna, ważona powierzchnią występowania na terenie danej gminy. Wskaźnik obszarów chronionych (2.2) jest ilorazem sumarycznej powierzchni wszystkich obszarów chronionych na terenie danej gminy i powierzchni całkowitej tej gminy, przy czym uznano iż każdy hektar powierzchni parków narodowych i rezerwatów, jako najwyższych form ochrony, stanowi dwa hektary przeliczeniowe. W związku z podwyższoną wagą obszarów o najwyższej formie ochrony oraz ze względu na możliwość pokrywania się różnych form ochrony przyrody w danym miejscu, wartość wskaźnika może przekraczać 100 ha/km². Wartość wskaźnika walorów estetycznych krajobrazu w danej gminie (wskaźnik 2.3) została obliczona jako średnia ranga walorów estetycznych mezoregionów fizycznogeograficznych (liczba całkowita od 0 – najniższa do 5 – najwyższa), ważona powierzchnią ich występowania. Wartość ostatniego ze wskaźników (2.4) w danej gminie została obliczona jako średnia ranga bodźcowości bioklimatu (0 – słabo bodźcowy, 1 – łagodnie bodźcowy, 2 – umiarkowanie bodźcowy, 3 – silnie bodźcowy), ważona powierzchnią jego występowania i zwiększona o wartość 2 w przypadku funkcjonowania uzdrowiska.

Tab. 6. Wskaźnik diagnostyczny (2.1) potencjału do rozwoju funkcji przyrodniczo-krajobrazowej

Wskaźnik obszarów naturalnych [pkt.] (Corine Land Cover)		
Założenie	Cecha wskaźnika	Ocena
Adekwatność merytoryczna	Znaczenie wskaźnika w ogólnej ocenie potencjału	5
	Związek między wartością wskaźnika a oceną potencjału	5
Uniwersalność	Uniwersalność czasowa	3
	Uniwersalność przestrzenna	5
Istotność statystyczna	Poziom pomiarowy	porządkowy
	Unikalność wyrażanej informacji względem innych wskaźników	5
Rozdzielczość i zakres czasowy	Częstotliwość aktualizacji danych	6 lat
	Okres dla którego dostępne są dane historyczne w gromadzone w porównywalnym ujęciu	od 2000 roku
Rozdzielczość przestrzenna	Poziom agregacji przestrzennej zbieranych danych	25 ha
Percepcja treści	Łatwość interpretacji wartości wskaźnika	4
	Możliwość odniesienia uzyskanych wyników do wyników uzyskanych w innych opracowaniach	3

Tab. 7. Wskaźnik diagnostyczny (2.2) potencjału do rozwoju funkcji przyrodniczo-krajobrazowej

Wskaźnik obszarów prawnie chronionych [ha/km²] (GUS)		
Założenie	Cecha wskaźnika	Ocena
Adekwatność merytoryczna	Znaczenie wskaźnika w ogólnej ocenie potencjału	5
	Związek między wartością wskaźnika a oceną potencjału	5
Uniwersalność	Uniwersalność czasowa	4
	Uniwersalność przestrzenna	5
Istotność statystyczna	Poziom pomiarowy	absolutny
	Unikalność wyrażanej informacji względem innych wskaźników	4
Rozdzielczość i zakres czasowy	Częstotliwość aktualizacji danych	1 rok
	Okres dla którego dostępne są dane historyczne w gromadzone w porównywalnym ujęciu	od 2008 roku
Rozdzielczość przestrzenna	Poziom agregacji przestrzennej zbieranych danych	gmina
Percepcja treści	Łatwość interpretacji wartości wskaźnika	4
	Możliwość odniesienia uzyskanych wyników do wyników uzyskanych w innych opracowaniach	5

Tab. 8. Wskaźnik diagnostyczny (2.3) potencjału do rozwoju funkcji przyrodniczo-krajobrazowej

Wskaźnik walorów estetycznych krajobrazu [pkt.]		
(Walory estetyczne wg mezoregionów fizycznogeograficznych⁹)		
Założenie	Cecha wskaźnika	Ocena
Adekwatność merytoryczna	Znaczenie wskaźnika w ogólnej ocenie potencjału	5
	Związek między wartością wskaźnika a oceną potencjału	5
Uniwersalność	Uniwersalność czasowa	5
	Uniwersalność przestrzenna	4
Istotność statystyczna	Poziom pomiarowy	porządkowy
	Unikalność wyrażanej informacji względem innych wskaźników	5
Rozdzielczość i zakres czasowy	Częstotliwość aktualizacji danych	dane nie aktualizowane
	Okres dla którego dostępne są dane historyczne w gromadzone w porównywalnym ujęciu	dane zgromadzone jednorazowo i podlegają długotrwałej dezaktualizacji
Rozdzielczość przestrzenna	Poziom agregacji przestrzennej zbieranych danych	mezoregion fizycznogeograficzny
Percepcja treści	Łatwość interpretacji wartości wskaźnika	4
	Możliwość odniesienia uzyskanych wyników do wyników uzyskanych w innych opracowaniach	2

⁹ Kondracki J., Ostrowski J., 1994, *Waloryzacja estetyczna krajobrazów*, [w:] *Atlas Zasobów, Walorów i Zagrożeń Środowiska Geograficznego Polski*, PAN, Warszawa.

Tab. 9. Wskaźnik diagnostyczny (2.4) potencjału do rozwoju funkcji przyrodniczo-krajobrazowej

Wskaźnik bioklimatyczny bodźcowości klimatu i lokalizacji uzdrowisk [pkt] (mapa typów bioklimatu¹⁰)		
Założenie	Cecha wskaźnika	Ocena
Adekwatność merytoryczna	Znaczenie wskaźnika w ogólnej ocenie potencjału	5
	Związek między wartością wskaźnika a oceną potencjału	5
Uniwersalność	Uniwersalność czasowa	4
	Uniwersalność przestrzenna	4
Istotność statystyczna	Poziom pomiarowy	porządkowy
	Unikalność wyrażanej informacji względem innych wskaźników	3
Rozdzielczość i zakres czasowy	Częstotliwość aktualizacji danych	dane nie aktualizowane
	Okres dla którego dostępne są dane historyczne w gromadzone w porównywalnym ujęciu	dane zgromadzone jednorazowo i podlegają długotrwałej dezaktualizacji
Rozdzielczość przestrzenna	Poziom agregacji przestrzennej zbieranych danych	obszary zdelimitowane na mapie typów bioklimatu ¹¹
Percepcja treści	Łatwość interpretacji wartości wskaźnika	4
	Możliwość odniesienia uzyskanych wyników do wyników uzyskanych w innych opracowaniach	1

Potencjał do rozwoju funkcji rezydencjalno-mieszkaniowej

Potencjał rozwoju funkcji rezydencjalno-mieszkaniowej zależy od wielu różnorodnych uwarunkowań wpływających na atrakcyjność osadniczą obszaru. W związku z tym wybrana grupa 4 wskaźników diagnostycznych ilustruje stan wybranych istotnych elementów z różnych aspektów wpływających na atrakcyjność osadniczą: poziomu zaspokojenia zapotrzebowania na terenie gminy na infrastrukturę techniczną (wskaźnik 3.1) i na infrastrukturę społeczną (wskaźnik 3.4), dostępności transportowej do potencjału gospodarczego znajdującego się poza obszarem gminy (wskaźnik 3.2) oraz ładu

¹⁰ Kozłowska-Szczęśna T., 1994, *Typy bioklimatu*, [w:] *Atlas Zasobów, Wolorów i Zagrożeń Środowiska Geograficznego Polski*, PAN, Warszawa.

¹¹ Kozłowska-Szczęśna T., 1994, *Typy bioklimatu*, [w:] *Atlas Zasobów, Wolorów i Zagrożeń Środowiska Geograficznego Polski*, PAN, Warszawa.

przestrzennego (wskaźnik 3.3). Najważniejszy problem związany z doбором wskaźników diagnostycznych do pomiaru potencjału rozwoju funkcji rezydencjalno-mieszkaniowej wynika ze skomplikowanej struktury czynników wpływających na decyzję o zamieszkaniu na terenie gminy (tzw. czynniki przeciągające), trudną do ujęcia przy użyciu czterech miar. W związku z tym wybrane wskaźniki skupiają się na wybranych elementach, uznanych za najważniejsze w obecnej sytuacji. Należy mieć jednak na uwadze, iż w dłuższej perspektywie czasowej elementy decydujące o atrakcyjności osadniczej mogą ulec zasadniczym zmianom, np. ze względu na zmiany technologiczne, zmiany stylu życia i potrzeb mieszkańców, nasycenie danym elementem infrastruktury itp.

Większość wskaźników diagnostycznych zastosowanych do pomiaru potencjału rozwoju funkcji rezydencjalno-mieszkaniowej można uznać za standardowe. Wyjaśnienia wymaga jedynie sposób konstrukcji wskaźnika 3.2, gdzie wykorzystano macierz czasów przejazdu transportem samochodowym między siedzibami gmin. Sama konstrukcja matematyczna wskaźnika nawiązuje do konstrukcji standardowego modelu potencjału. Wartość dla analizowanej gminy jest sumą ilorazów liczby podmiotów w każdej z gmin Polski i czasu dojazdu do niej, przy czym potencjał wewnętrzny (dostępność do podmiotów gospodarczych zlokalizowanych w obrębie badanej gminy) został obliczony przy założeniu iż są one rozmieszczone równomiernie na terenie gminy, a prędkość na jej terenie ma wartość średniej prędkości w macierzy.

Tab. 10. Wskaźnik diagnostyczny (3.1) potencjału do rozwoju funkcji rezydencjalno-mieszkaniowej

<i>Odsetek mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnej [%] (GUS)</i>		
Założenie	Cecha wskaźnika	Ocena
Adekwatność merytoryczna	Znaczenie wskaźnika w ogólnej ocenie potencjału	4
	Związek między wartością wskaźnika a oceną potencjału	3
Uniwersalność	Uniwersalność czasowa	3
	Uniwersalność przestrzenna	4
Istotność statystyczna	Poziom pomiarowy	absolutny
	Unikalność wyrażanej informacji względem innych wskaźników	4
Rozdzielczość i zakres czasowy	Częstotliwość aktualizacji danych	1 rok
	Okres dla którego dostępne są dane historyczne w gromadzone w porównywalnym ujęciu	od 2002 roku
Rozdzielczość przestrzenna	Poziom agregacji przestrzennej zbieranych danych	gmina
Percepcja treści	Łatwość interpretacji wartości wskaźnika	5
	Możliwość odniesienia uzyskanych wyników do wyników uzyskanych w innych opracowaniach	4

Tab. 11. Wskaźnik diagnostyczny (3.2) potencjału do rozwoju funkcji rezydencjalno-mieszkaniowej

Potencjałowa dostępność transportowa do podmiotów gospodarczych [podm./godz.] (opracowanie własne na podstawie danych REGON)		
Założenie	Cecha wskaźnika	Ocena
Adekwatność merytoryczna	Znaczenie wskaźnika w ogólnej ocenie potencjału	5
	Związek między wartością wskaźnika a oceną potencjału	5
Uniwersalność	Uniwersalność czasowa	5
	Uniwersalność przestrzenna	5
Istotność statystyczna	Poziom pomiarowy	ilorazowy
	Unikalność wyrażanej informacji względem innych wskaźników	5
Rozdzielczość i zakres czasowy	Częstotliwość aktualizacji danych	5 lat
	Okres dla którego dostępne są dane historyczne w gromadzone w porównywalnym ujęciu	od 1995 roku
Rozdzielczość przestrzenna	Poziom agregacji przestrzennej zbieranych danych	gminy zagregowane wg miejscowości będącej siedzibą gminy
Percepcja treści	Łatwość interpretacji wartości wskaźnika	2
	Możliwość odniesienia uzyskanych wyników do wyników uzyskanych w innych opracowaniach	4

Tab. 12. Wskaźnik diagnostyczny (3.3) potencjału do rozwoju funkcji rezydencjalno-mieszaniowej

<i>Gęstość obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego</i> [plany/100 km²] (GUS)		
Założenie	Cecha wskaźnika	Ocena
Adekwatność merytoryczna	Znaczenie wskaźnika w ogólnej ocenie potencjału	5
	Związek między wartością wskaźnika a oceną potencjału	5
Uniwersalność	Uniwersalność czasowa	4
	Uniwersalność przestrzenna	3
Istotność statystyczna	Poziom pomiarowy	ilorazowy
	Unikalność wyrażanej informacji względem innych wskaźników	4
Rozdzielczość i zakres czasowy	Częstotliwość aktualizacji danych	1 rok
	Okres dla którego dostępne są dane historyczne w gromadzone w porównywalnym ujęciu	od 2009 roku
Rozdzielczość przestrzenna	Poziom agregacji przestrzennej zbieranych danych	gmina
Percepcja treści	Łatwość interpretacji wartości wskaźnika	4
	Możliwość odniesienia uzyskanych wyników do wyników uzyskanych w innych opracowaniach	4

Tab. 13. Wskaźnik diagnostyczny (3.4) potencjału do rozwoju funkcji rezydencjalno-mieszaniowej

Odsetek dzieci w wieku 3-6 lat uczęszczających do przedszkola [%] (GUS)		
Założenie	Cecha wskaźnika	Ocena
Adekwatność merytoryczna	Znaczenie wskaźnika w ogólnej ocenie potencjału	4
	Związek między wartością wskaźnika a oceną potencjału	4
Uniwersalność	Uniwersalność czasowa	4
	Uniwersalność przestrzenna	3
Istotność statystyczna	Poziom pomiarowy	absolutny
	Unikalność wyrażanej informacji względem innych wskaźników	4
Rozdzielczość i zakres czasowy	Częstotliwość aktualizacji danych	1 rok
	Okres dla którego dostępne są dane historyczne w gromadzone w porównywalnym ujęciu	od 2002 roku
Rozdzielczość przestrzenna	Poziom agregacji przestrzennej zbieranych danych	gmina
Percepcja treści	Łatwość interpretacji wartości wskaźnika	3
	Możliwość odniesienia uzyskanych wyników do wyników uzyskanych w innych opracowaniach	4

Potencjał do rozwoju funkcji turystyczno-rekreacyjnej

Potencjał rozwoju turystyki wiejskiej zależy od atrakcyjności przyrodniczo-krajobrazowej obszaru, jego walorów historyczno-kulturowych oraz poziomu rozwoju infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej. Taka tradycyjna struktura uwarunkowań znajduje odzwierciedlenie w wyborze wskaźników diagnostycznych. Stan rozwoju infrastruktury odzwierciedla wskaźnik pojemności bazy noclegowej (wskaźnik 4.4), która stanowi podstawowe ograniczenie dla maksymalnej liczby turystów przyjmowanych jednocześnie na terenie danej gminy na pobyt dłuższy niż jednodniowy, a także wskaźnik gęstości ścieżek rowerowych (wskaźnik 4.3), stanowiących infrastrukturę liniową dla stosunkowo powszechnie uprawianej formy rekreacji. Atrakcyjność historyczno-kulturową odzwierciedla wskaźnik sumarycznej liczby imprez masowych zorganizowanych na przestrzeni pięciu kolejnych lat w przeliczeniu na liczbę mieszkańców (wskaźnik 4.1). Taka konstrukcja wskaźnika pozwala uchwycić wydarzenia masowe organizowane cyklicznie, ale rzadziej niż dorocznie. Imprezy masowe mogą zachęcać turystów spoza obszaru gminy do przybycia na jej terytorium, a także stanowią narzędzie kreowania marki turystycznej obszaru o zasięgu ponadlokalnym.

Najbardziej złożonym zagadnieniem jest pomiar atrakcyjności przyrodniczo-krajobrazowej obszaru wiejskiego, gdyż w zależności od specyfiki obszaru decydującą rolę odgrywają różne jego cechy. Aby uniknąć wyboru jednej z takich cech, która faworyzowałaby określony typ obszarów, wykorzystany został wskaźnik syntetyczny, uwzględniający jednocześnie sześć cech: 1) krajobraz podlegający ochronie, 2) przyroda podlegająca ochronie, 3) lesistość terenu, 4) rzeźba terenu, 5) dostęp do wód powierzchniowych oraz 6) walory zdrowotne. Pierwszy z subwskaźników stanowi łączna powierzchnia parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu w przeliczeniu na powierzchnię gminy. W przypadku drugiego z subwskaźników do powierzchni gminy odniesiono łączną powierzchnię parków narodowych i rezerwatów. Trzeci subwskaźnik stanowi udział lasu w strukturze pokrycia terenu. Czwarty subwskaźnik wyraża średnie nachylenie terenu w gminie. Do obliczenia subwskaźnika dostępu do wód powierzchniowych zastosowano udział łącznej ich powierzchni obliczonej na podstawie obrazu Corine Land Cover powiększonej o obszar gminy położony w odległości nie większej niż 5 km od linii brzegowej, przy czym każdy ha powierzchni położony w odległości do 1 km od wybrzeża morskiego stanowił 3 ha przeliczeniowe, zaś każdy hektar powierzchni jezior oraz teren położony w odległości do 5 km od linii brzegowej jeziora stanowił 2 ha przeliczeniowe. Natomiast walory zdrowotne wyraża wskaźnik bioklimatyczny bodźcowości klimatu i lokalizacji uzdrowisk (patrz wskaźnik 2.4). Wartość wskaźnika syntetycznego obliczono stosując taką samą procedurę, jaką zastosowano do obliczenia wskaźnika syntetycznego potencjału do rozwoju poszczególnych funkcji.

Tab. 14. Wskaźnik diagnostyczny (4.1) potencjału do rozwoju funkcji turystyczno-rekreacyjnej

Wskaźnik imprez masowych [imprezy/na 1 tys. mieszk.] (GUS)		
Założenie	Cecha wskaźnika	Ocena
Adekwatność merytoryczna	Znaczenie wskaźnika w ogólnej ocenie potencjału	4
	Związek między wartością wskaźnika a oceną potencjału	4
Uniwersalność	Uniwersalność czasowa	5
	Uniwersalność przestrzenna	5
Istotność statystyczna	Poziom pomiarowy	ilorazowy
	Unikalność wyrażanej informacji względem innych wskaźników	2
Rozdzielczość i zakres czasowy	Częstotliwość aktualizacji danych	1 rok
	Okres dla którego dostępne są dane historyczne w gromadzone w porównywalnym ujęciu	od 2013 roku
Rozdzielczość przestrzenna	Poziom agregacji przestrzennej zbieranych danych	gmina
Percepcja treści	Łatwość interpretacji wartości wskaźnika	5
	Możliwość odniesienia uzyskanych wyników do wyników uzyskanych w innych opracowaniach	5

Tab. 15. Wskaźnik diagnostyczny (4.2) potencjału do rozwoju funkcji turystyczno-rekreacyjnej

Syntetyczny wskaźnik atrakcyjności przyrodniczej (opracowanie własne na podstawie Corine Land Cover, GUS, Numeryczny Model Terenu 100m, mapa typów bioklimatu¹²⁾)		
Założenie	Cecha wskaźnika	Ocena
Adekwatność merytoryczna	Znaczenie wskaźnika w ogólnej ocenie potencjału	5
	Związek między wartością wskaźnika a oceną potencjału	4
Uniwersalność	Uniwersalność czasowa	5
	Uniwersalność przestrzenna	4
Istotność statystyczna	Poziom pomiarowy	interwałowy
	Unikalność wyrażanej informacji względem innych wskaźników	3
Rozdzielczość i zakres czasowy	Częstotliwość aktualizacji danych	w zależności od subwskaźnika
	Okres dla którego dostępne są dane historyczne w gromadzone w porównywalnym ujęciu	w zależności od subwskaźnika
Rozdzielczość przestrzenna	Poziom agregacji przestrzennej zbieranych danych	gmina
Percepcja treści	Łatwość interpretacji wartości wskaźnika	5
	Możliwość odniesienia uzyskanych wyników do wyników uzyskanych w innych opracowaniach	5

¹² Kozłowska-Szczęsna T., 1994, *Typy bioklimatu*, [w:] *Atlas Zasobów, Wolorów i Zagrożeń Środowiska Geograficznego Polski*, PAN, Warszawa.

Tab. 16. Wskaźnik diagnostyczny (4.3) potencjału do rozwoju funkcji turystyczno-rekreacyjnej

Gęstość ścieżek rowerowych [km/100km²] (GUS)		
Założenie	Cecha wskaźnika	Ocena
Adekwatność merytoryczna	Znaczenie wskaźnika w ogólnej ocenie potencjału	2
	Związek między wartością wskaźnika a oceną potencjału	3
Uniwersalność	Uniwersalność czasowa	2
	Uniwersalność przestrzenna	4
Istotność statystyczna	Poziom pomiarowy	ilorazowy
	Unikalność wyrażanej informacji względem innych wskaźników	5
Rozdzielczość i zakres czasowy	Częstotliwość aktualizacji danych	1 rok
	Okres dla którego dostępne są dane historyczne w gromadzone w porównywalnym ujęciu	od 2011 roku
Rozdzielczość przestrzenna	Poziom agregacji przestrzennej zbieranych danych	gmina
Percepcja treści	Łatwość interpretacji wartości wskaźnika	5
	Możliwość odniesienia uzyskanych wyników do wyników uzyskanych w innych opracowaniach	4

Tab. 17. Wskaźnik diagnostyczny (4.4) potencjału do rozwoju funkcji turystyczno-rekreacyjnej

Pojemność bazy noclegowej [miejsca noclegowe/1000 mieszk.] (GUS)		
Założenie	Cecha wskaźnika	Ocena
Adekwatność merytoryczna	Znaczenie wskaźnika w ogólnej ocenie potencjału	5
	Związek między wartością wskaźnika a oceną potencjału	5
Uniwersalność	Uniwersalność czasowa	5
	Uniwersalność przestrzenna	4
Istotność statystyczna	Poziom pomiarowy	ilorazowy
	Unikalność wyrażanej informacji względem innych wskaźników	5
Rozdzielczość i zakres czasowy	Częstotliwość aktualizacji danych	1 rok
	Okres dla którego dostępne są dane historyczne w gromadzone w porównywalnym ujęciu	od 1995 roku
Rozdzielczość przestrzenna	Poziom agregacji przestrzennej zbieranych danych	gmina
Percepcja treści	Łatwość interpretacji wartości wskaźnika	5
	Możliwość odniesienia uzyskanych wyników do wyników uzyskanych w innych opracowaniach	5

Potencjał do rozwoju funkcji społeczno-kulturowej

Obszary wiejskie stanowią swoisty rezerwuar kultury i tradycji wiejskiej, silnie zróżnicowanej regionalnie, a niekiedy nawet lokalnie. Zasoby te mogą być pielęgnowane skutecznie wtedy, gdy lokalna społeczność odczuwa tożsamość regionalną i lokalną oraz wykazuje aktywność społeczną i naturalną skłonność do współpracy. Do skutecznej realizacji tej funkcji potrzebne są niekiedy także odpowiednie ramy instytucjonalne i wsparcie finansowe.

Wybrane cztery wskaźniki diagnostyczne stanowią mierniki różnorodnych przejawów aktywności lokalnej społeczności lub jej deficytu. Wysoki odsetek mieszkańców korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej (wskaźnik 5.1), wyraźnie przekraczający pewną niezależną od cech lokalnej społeczności liczbę przypadków losowych, wskazuje na deficyty społeczne danego obszaru, brak ducha przedsiębiorczości, brak pomysłu lub realny brak perspektyw rozwoju inicjatyw mieszkańców w ich miejscu zamieszkania. Uczestnictwo w wyborach samorządowych (wskaźnik 5.2) stanowi jeden z głównych bezpośrednich sposobów wyrażania przez mieszkańców swoich poglądów oraz świadczy o jednym z aspektów aktywności społecznej i stopniu świadomości obywatelskiej. Przekonanie o realnym wpływie na kierunki rozwojowe w gminie poprzez uczestnictwo w wyborach lokalnych świadczy pozytywnie o sytuacji społecznej w gminie. Wskaźnik

średniej frekwencji w wyborach samorządowych uwzględnia 5 ostatnich wyborów, czyli okres od 1998 do 2014 r. Wskaźnik udziału podatników PIT przekazujących 1% na rzecz wybranych Organizacji Pożytku Publicznego (wskaźnik 5.3) jest coraz powszedniej wykorzystywany do analizy kapitału społecznego w układach terytorialnych. Obrazuje on indywidualną i dobrowolną chęć wsparcia działań użytecznych społecznie. Liczba uczestników różnorodnych imprez organizowanych przez instytucje kultury (wskaźnik 5.4) świadczy o rzeczywistym, aktywnym zaangażowaniu mieszkańców i gości w przygotowaną ofertę i zainteresowanie lokalnym życiem kulturalnym. Dodatkowo należy zauważyć, że jeśli liczba uczestników spotkań wielokrotnie przekracza liczbę mieszkańców, oznacza to wyraźną specjalizację gminy w tym zakresie i pełnienie istotnych funkcji egzogonicznych z zakresu usług kulturowych.

Tab. 18. Wskaźnik diagnostyczny (5.1) potencjału do rozwoju funkcji społeczno-kulturowej

<i>Odsetek osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej [%] (GUS)</i>		
Założenie	Cecha wskaźnika	Ocena
Adekwatność merytoryczna	Znaczenie wskaźnika w ogólnej ocenie potencjału	4
	Związek między wartością wskaźnika a oceną potencjału	5
Uniwersalność	Uniwersalność czasowa	4
	Uniwersalność przestrzenna	4
Istotność statystyczna	Poziom pomiarowy	absolutny
	Unikalność wyrażanej informacji względem innych wskaźników	5
Rozdzielczość i zakres czasowy	Częstotliwość aktualizacji danych	1 rok
	Okres dla którego dostępne są dane historyczne w gromadzone w porównywalnym ujęciu	od 2009 roku
Rozdzielczość przestrzenna	Poziom agregacji przestrzennej zbieranych danych	gmina
Percepcja treści	Łatwość interpretacji wartości wskaźnika	4
	Możliwość odniesienia uzyskanych wyników do wyników uzyskanych w innych opracowaniach	2

Tab. 19. Wskaźnik diagnostyczny (5.2) potencjału do rozwoju funkcji społeczno-kulturowej

<i>Średnia frekwencja w wyborach samorządowych [%] (PKW)</i>		
Założenie	Cecha wskaźnika	Ocena
Adekwatność merytoryczna	Znaczenie wskaźnika w ogólnej ocenie potencjału	3
	Związek między wartością wskaźnika a oceną potencjału	3
Uniwersalność	Uniwersalność czasowa	2
	Uniwersalność przestrzenna	2
Istotność statystyczna	Poziom pomiarowy	absolutny
	Unikalność wyrażanej informacji względem innych wskaźników	3
Rozdzielczość i zakres czasowy	Częstotliwość aktualizacji danych	4 lata
	Okres dla którego dostępne są dane historyczne w gromadzone w porównywalnym ujęciu	od 2002 roku
Rozdzielczość przestrzenna	Poziom agregacji przestrzennej zbieranych danych	gmina
Percepcja treści	Łatwość interpretacji wartości wskaźnika	5
	Możliwość odniesienia uzyskanych wyników do wyników uzyskanych w innych opracowaniach	4

Tab. 20. Wskaźnik diagnostyczny (5.3) potencjału do rozwoju funkcji społeczno-kulturowej

<i>Odsetek podatników PIT przekazujących 1% na OPP [%]</i>		
(Ministerstwo Finansów)		
Założenie	Cecha wskaźnika	Ocena
Adekwatność merytoryczna	Znaczenie wskaźnika w ogólnej ocenie potencjału	2
	Związek między wartością wskaźnika a oceną potencjału	5
Uniwersalność	Uniwersalność czasowa	5
	Uniwersalność przestrzenna	3
Istotność statystyczna	Poziom pomiarowy	absolutny
	Unikalność wyrażanej informacji względem innych wskaźników	4
Rozdzielczość i zakres czasowy	Częstotliwość aktualizacji danych	1 rok
	Okres dla którego dostępne są dane historyczne w gromadzone w porównywalnym ujęciu	od 2004 roku
Rozdzielczość przestrzenna	Poziom agregacji przestrzennej zbieranych danych	gmina
Percepcja treści	Łatwość interpretacji wartości wskaźnika	5
	Możliwość odniesienia uzyskanych wyników do wyników uzyskanych w innych opracowaniach	3

Tab. 21. Wskaźnik diagnostyczny (5.4) potencjału do rozwoju funkcji społeczno-kulturowej

<i>Uczestnicy imprez organizowanych przez instytucje kultury na 1000 mieszkańców [uczestnik/1000 mieszk.] (GUS)</i>		
Założenie	Cecha wskaźnika	Ocena
Adekwatność merytoryczna	Znaczenie wskaźnika w ogólnej ocenie potencjału	4
	Związek między wartością wskaźnika a oceną potencjału	4
Uniwersalność	Uniwersalność czasowa	2
	Uniwersalność przestrzenna	3
Istotność statystyczna	Poziom pomiarowy	ilorazowy
	Unikalność wyrażanej informacji względem innych wskaźników	3
Rozdzielczość i zakres czasowy	Częstotliwość aktualizacji danych	1 rok
	Okres dla którego dostępne są dane historyczne w gromadzone w porównywalnym ujęciu	od 2007 roku
Rozdzielczość przestrzenna	Poziom agregacji przestrzennej zbieranych danych	gmina
Percepcja treści	Łatwość interpretacji wartości wskaźnika	4
	Możliwość odniesienia uzyskanych wyników do wyników uzyskanych w innych opracowaniach	4

2.2. Etap II

W drugim etapie dla każdej gminy i każdej z analizowanych funkcji obliczona została wartość wskaźnika syntetycznego. Jest ona średnią arytmetyczną spośród wartości składowych danej gminy. Wartości składowe danej gminy obliczone zostały na podstawie wartości wskaźników diagnostycznych zastosowanych do oceny jej potencjału do rozwoju określonej funkcji. Przyjęto, iż każda wartość składowa wynikająca z danego wskaźnika diagnostycznego stanowi lewostronny skumulowany rozkład prawdopodobieństwa (prawdopodobieństwa że zmienna będzie miała wartość mniejszą od wartości empirycznej dla danej gminy) rozkładu normalnego otrzymanego w wyniku normalizacji empirycznego rozkładu częstości. W ten sposób wskaźnik syntetyczny jest średnią arytmetyczną z wartości o jednakowym rozkładzie częstości, a więc rozkład częstości jego wartości w analizowanym zbiorze gmin wraz ze zwiększaniem liczby wskaźników diagnostycznych jest zbieżny do rozkładu normalnego¹³. Potencjał gmin do rozwoju poszczególnych analizowanych funkcji został zatem oceniony przy użyciu wskaźnika syntetycznego wyrażonego w jednakowej i w pełni porównywalnej skali, od 0 do 100%, gdzie wartości ograniczające ten przedział nie

¹³ Wynika to z centralnego twierdzenia granicznego

są możliwe do osiągnięcia¹⁴. Wartość 0 należy interpretować tak, iż kolejna dołączona gmina do analizowanego zbioru o losowych wartościach wskaźników diagnostycznych nie może mieć niższej wartości danego wskaźnika, zaś wartość 100% oznacza, iż wartość danego wskaźnika dla takiej gminy musi mieć wartość mniejsza. Mimo zastosowania dosyć skomplikowanej procedury statystycznej zachowana została także jej pełna powtarzalność. Wartości wskaźników stanowiących ocenę potencjału do rozwoju poszczególnych funkcji są przy tym relatywne (wartość należy interpretować jako potencjał danej jednostki przestrzennej względem potencjału innych jednostek w analizowanym zbiorze). Ponadto w ostatecznym efekcie są one dosyć łatwe w interpretacji, wyrażone w wartościach procentowych z ograniczonego przedziału od 0 do 100 oznaczających teoretyczne prawdopodobieństwo iż losowo wybrana gmina z analizowanego zbioru będzie miała niższy potencjał. Wyniki tego etapu w różnych aspektach zostały przedstawione w częściach 2., 3. i 4. raportu.

---

¹⁴ Wartość prawdopodobieństwa w rozkładzie częstości jest zbieżna asymptotycznie do wartości 0% lub 100%, ale ich nie osiąga